

**Postanowienie z dnia 7 listopada 1996 r.
I PKN 4/96**

1. Od dnia 1 października 1996 r. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, w którym powołano Sekretarza Stanu, nie może skutecznie podpisać z upoważnienia Ministra Sprawiedliwości - Prokuratora Generalnego kasacji złożonej w trybie art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie KPC ... (Dz. U. Nr 43, poz. 189).

2. Przesłanką nadania tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności w trybie art. 787 KPC jest istnienie wspólności majątkowej małżonków zarówno w chwili wydania orzeczenia stanowiącego tytuł egzekucyjny, jak i chwili orzekania o nadaniu klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika.

3. Przez "stan faktyczny stanowiący postawę wydania zaskarżonego orzeczenia", którym związany jest Sąd Najwyższy przy wydaniu orzeczenia reformatoryjnego na podstawie art. 393¹⁵ KPC, należy rozumieć podstawę faktyczną rozstrzygnięcia wskazaną w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia (art. 328 §2 KPC).

Przewodniczący SSN: Walerian Sanetra, Sędzia SN: Józef Iwulski (sprawozdawca), Sędzia SA: Zbigniew Myszk.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 7 listopada 1996 r. sprawy z powództwa Józefa R. przeciwko Alicji i Lesławowi S. o nadanie klauzuli wykonalności, na skutek kasacji Ministra Sprawiedliwości [...] od postanowienia Sądu Rejonowego-Sądu Pracy w Zduńskiej Woli z dnia 28 sierpnia 1995 r. [...]

p o s t a n o w i ł:

u c h y l i ć zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę Sądowi Rejonowemu-Sądowi Pracy w Zduńskiej Woli do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Zduńskiej Woli wyrokiem zaocznym z dnia 17 listopada 1993 r. [...] zasądził od pozwanego Lesława S. na rzecz powoda Józefa R. kwotę 6 150 000 starych złotych tytułem wynagrodzenia za pracę. Powód złożył wniosek o wszczęcie egzekucji, w toku której komornik zawiadomił wierzyciela, iż nieruchomości, do której skierowano egzekucję jest objęta małżeńską wspólnością majątkową. Wierzyciel Józef R. wystąpił o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko Alicji S małżonce dłużnika.

Postanowieniem z dnia 28 sierpnia 1995 r. [...] Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Zduńskiej Woli nadał klauzulę wykonalności wyrokowi tego Sądu z dnia 17 listopada 1993 r. przeciwko małżonce dłużnika - Alicji S. Postanowienie to uprawomocniło się bez zaskarżenia i nie zostało sporządzone jego uzasadnienie.

Od tego postanowienia kasację w trybie art. 12 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 1 marca

1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej - Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 43, poz. 189) złożył Minister Sprawiedliwości. Zarzucił on zaskarżonemu postanowieniu naruszenie art. 787 § 1 i 2 KPC oraz art. 41 § 1, 42 i 54 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, a także naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej, wnosząc o uchylenie zaskarżonego postanowienia i oddalenie wniosku.

Minister Sprawiedliwości podniósł, że przedmiotem badania w sprawie o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika powinno być także stwierdzenie pozostawania osoby wskazanej przez wierzyciela w związku małżeńskim z dłużnikiem oraz istnienie między małżonkami majątkowej wspólności małżeńskiej. Skarżący twierdził, że prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Zduńskiej Woli z dnia 21 czerwca 1994 r. [...] została zniesiona majątkowa wspólność małżeńska Lesława S. i jego żony Alicji z datą wsteczną, tj. z dniem 1 września 1988 r. Zdaniem Ministra Sprawiedliwości rozdzielną majątkową powstała wskutek orzeczenia sądu znoszącego wspólność małżeńską na żądanie jednego z małżonków (art. 52 KRO) jest skuteczna względem osób trzecich. Nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonce dłużnika nastąpiło więc z naruszeniem przepisów prawa. Z chwilą bowiem ustania wspólności małżeńskiej, ustała również odpowiedzialność z majątku wspólnego za długi jednego z małżonków. [...]

Sąd Najwyższy, rozpoznając sprawę na posiedzeniu niejawnym na podstawie art. 393⁸ § 2 zdanie pierwsze KPC zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należało rozważyć zagadnienie wstępne dotyczące prawidłowości złożenia kasacji.

Zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. w okresie dwóch lat od dnia wejścia jej w życie Minister Sprawiedliwości-Prokurator Generalny lub Rzecznik Praw Obywatelskich może prawomocne orzeczenie sądu pierwszej instancji lub sądu rewizyjnego, kończące postępowanie w sprawie, wydane przed tym dniem, zaskarżyć w drodze kasacji na podstawach i w terminie, które były przewidziane dla rewizji nadzwyczajnej. To szczególne uprawnienie zostało więc przyznane innym podmiotom niż poprzednia kompetencja do składania rewizji nadzwyczajnej. W szczególności uprawnienia tego nie ma osobno Minister Sprawiedliwości i Prokurator Generalny, lecz przysługuje ono tylko podmiotowi, który jest jednocześnie Ministrem Sprawiedliwości i Prokuratorem Generalnym. Problem ten nabiera znaczenia przy podpisaniu kasacji złożonej w omawianym trybie z upoważnienia Ministra Sprawiedliwości przez Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, a tak jest w rozpatrywanej sprawie. Można bowiem twierdzić, że Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości zastępuje jedynie Ministra Sprawiedliwości, ale nie zastępuje Prokuratora Generalnego. Inaczej mówiąc, Podsekretarz Stanu nie może skutecznie podpisać kasacji w imieniu podmiotu, który jest jednocześnie Ministrem Sprawiedliwości i Prokuratorem Generalnym. Wniosek ten nie jest jednak słuszny dlatego, że zgodnie z przepisem art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (jednolity tekst: Dz. U. z 1994 r., Nr 19, poz. 70 ze zm.) Prokurator Generalny jest naczelnym organem

prokuratury, a funkcję tę sprawuje Minister Sprawiedliwości. W istocie więc sformułowanie przepisu art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. należy rozumieć w ten sposób, że kasację może złożyć Minister Sprawiedliwości, który jest jednocześnie (sprawuje funkcję) Prokuratorem Generalnym. Prowadzi to do wniosku, że zastępcy Ministra Sprawiedliwości mogą zastępować go także w zakresie pełnionej przez niego funkcji Prokuratora Generalnego.

Kwestia podpisania kasacji przez Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości wymaga także rozważenia w aspekcie nowej regulacji w ustawie z dnia 8 sierpnia 1996 r. o organizacji i trybie pracy Rady Ministrów oraz o zakresie działania ministrów (Dz. U. Nr 106, poz. 492). Zgodnie z przepisem jej art. 37 minister wykonuje swoje zadania przy pomocy sekretarza i podsekretarza stanu. Zakres czynności sekretarza i podsekretarza stanu ustala właściwy minister, zawiadamiając o tym Prezesa Rady Ministrów. Ministra zastępuje sekretarz stanu w zakresie przez niego ustalonym lub podsekretarz stanu, jeżeli sekretarz stanu nie został powołany. Oznacza to, że podsekretarz stanu może zastępować ministra tylko wówczas, gdy nie został w danym ministerstwie powołany sekretarz stanu. Ponieważ jest rzeczą powszechnie znaną, że w Ministerstwie Sprawiedliwości został powołany sekretarz stanu, to podsekretarz stanu w tym Ministerstwie, nie może zastępować Ministra, a więc nie może np. z jego upoważnienia podpisywać kasacji. Stwierdzić należy jednak, że przepis ten wszedł w życie z dniem 1 października 1996 r. - art. 31 pkt 3 lit. c ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące funkcjonowanie gospodarki i administracji publicznej (Dz. U. Nr 106, poz. 497). Tym samym należało uznać, że podpisanie kasacji w niniejszej sprawie z upoważnienia Ministra Sprawiedliwości-Prokuratora Generalnego przez Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w dniu 7 sierpnia 1996 r. nie naruszało jeszcze omówionych przepisów i było dopuszczalne.

Przechodząc do merytorycznego rozpoznania sprawy Sąd Najwyższy zważył, że zgodnie z powszechnie przyjętymi poglądami doktryny i orzecznictwa, przesłankami nadania tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności w trybie art. 787 KPC jest istnienie wspólności majątkowej małżonków zarówno w chwili wyrokowania (wydania orzeczenia stanowiącego tytuł egzekucyjny), jak i w chwili orzekania o nadaniu klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika. Jeżeli zatem w wymienionych datach małżeńska wspólność majątkowa już nie istnieje, to w takiej sytuacji przepis art. 787 KPC nie ma zastosowania (patrz: postanowienie z dnia 26 czerwca 1974 r., III CRN 127/74, OSNCP 1975 z. 6 poz. 97; postanowienie z dnia 2 grudnia 1970 r., II CZ 122/70, OSNCP 1971 z. 6 poz. 112; postanowienie z dnia 8 czerwca 1967 r., I CZ 18/67, OSNCP 1968 z. 2 poz. 22; postanowienie z dnia 3 października 1973 r., I PZ 59/73, OSPiKA 1975 z. 2 poz. 35 z glosą L. Steckiego; patrz też uchwała z dnia 5 grudnia 1984 r., III CZP 76/84, OSPiKA 1986 z. 2 poz. 27 z glosą F. Zedlera i uchwała z dnia 3 kwietnia 1980 r., III CZP 13/80, OSNCP 1980 z. 7-8 poz. 140, OSPiKA 1981 z. 5 poz. 76 z glosą A. Dyoniaka i NP 1981 nr 10-12 s. 219 z glosą Z. Świebody).

Z dołączonych do kasacji akt sprawy Sądu Rejonowego w Zduńskiej Woli [...] i wydanego w niej wyroku z dnia 21 czerwca 1994 r. wynika w sposób nie budzący wątpliwości, że małżeńska wspólność majątkowa Lesława i Alicji S. została zniesiona ze skutkiem od dnia 1 września 1988 r. Tym samym wspólność ta nie istniała (została wstecznie zniesiona) zarówno w dacie wydania wyroku stanowiącego tytuł egzekucyjny,

jak i tym bardziej w dacie wydania zaskarżonego postanowienia. Prowadzić to powinno do uznania, że zaskarżone postanowienie zostało wydane z rażącym naruszeniem wskazanych w kasacji przepisów oraz naruszeniem interesu Rzeczypospolitej Polskiej. Jednakże Sąd Najwyższy takiego stwierdzenia nie może dokonać, gdyż do postępowania wszczętego w trybie art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. stosuje się przepisy dotyczące kasacji w brzmieniu znowelizowanego Kodeksu postępowania cywilnego. Rozpatrywanie kasacji następuje natomiast w stanie faktycznym sprawy ustalonym przez sądy niższych instancji i Sąd Najwyższy nie może w jego ramach prowadzić żadnych dowodów, nawet dowodów z takich dokumentów, jak prawomocne wyroki sądowe. Zaskarżone postanowienie nie zostało uzasadnione i tym samym nie można ocenić jaki stan faktyczny został ustalony przy jego wydaniu przez Sąd Rejonowy. Możliwe jest więc jedynie stwierdzenie, że zaskarżone postanowienie zostało wydane z niewłaściwym zastosowaniem przepisu art. 787 KPC, gdyż Sąd nie poddał prawidłowej ocenie istnienia małżeńskiej wspólności majątkowej dłużnika i jego małżonki w chwili wydania tytułu egzekucyjnego i wydania postanowienia rozszerzającego klauzulę wykonalności na majątek wspólny.

Kasacja w tej sytuacji podlegała uwzględnieniu, ale mogła prowadzić wyłącznie do wydania orzeczenia kasatoryjnego, a nie wnioskowanego orzeczenia reformatoryjnego. Zgodnie bowiem z przepisem art. 393¹⁵ KPC orzeczenie co do istoty sprawy w wyniku uwzględnienia kasacji, Sąd Najwyższy może wydać tylko wówczas, gdy uzna, że nie ma naruszeń istotnych przepisów postępowania, a zachodzi jedynie naruszenie prawa materialnego. Nadto Sąd Najwyższy jest wówczas związany stanem faktycznym stanowiącym podstawę wydania zaskarżonego orzeczenia. Przez taki stan faktyczny należy rozumieć podstawę faktyczną rozstrzygnięcia, wskazaną w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia (art. 328 § 2 KPC). Jeżeli więc zaskarżone orzeczenie nie posiada uzasadnienia, to Sąd Najwyższy nie dysponuje ustalonym stanem faktycznym, stanowiącym podstawę rozstrzygnięcia, którym byłby związany. Musi więc zgodnie z przepisem art. 393¹³ § 1 KPC uchylić zaskarżone orzeczenie i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania. Nadto należy zważyć, że w sprawie nastąpiło przede wszystkim naruszenie przepisu art. 787 KPC, a więc naruszenie istotnego przepisu postępowania, co również zgodnie z art. 393¹⁵ KPC uniemożliwia wydanie orzeczenia reformatoryjnego.

Biorąc to pod rozwagę Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Rejonowy uzupełni materiał dowodowy o wskazane wyżej akta postępowania dotyczące zniesienia wspólności majątkowej między małżonkami S., poczyni na ich podstawie stosowne ustalenia i orzeknie w sposób uwzględniający wyżej wskazaną wykładnię przepisów - zwłaszcza przepisu art. 787 KPC.

=====